

APROXIMACIÓ A LA TOPONÍMIA DE BENICARLÓ (BAIX MAESTRAT)

per Manuel GARCIA GRAU

A Benicarló se li atorgà la seua carta de població el dia 14 de juny de 1236, a partir de la reconquesta de Jaume I. Amb això deixà de ser un petit llogaret àrab (de nom «Bani-Gaz-lun») per convertir-se en un lloc susceptible, com així va ser, d'un posterior i ràpid despoblament. Els límits –els quals configuren el territori al voltant del qual anem a treballar– que figuren en aquesta Carta-Pobla no són, per a nosaltres, clars i definitoris en l'actualitat: «...*affrontat a orient in mare, a meridie in bassa de Foze que est inter tossal de les Figueres, a occident sicut aque vertunt tempore pluviarum ex parte de Calig, a tercio in rivo sicco.*» És a dir, l'única cosa clara que tenim són els límits a l'est (el mar i la costa) i a l'Oest (la cadena de petits tossals que emmarquen la vila cap a l'interior), però el sud ens resulta difícil d'identificar («Foze» (<«el documentat «Fossa...»?»), ...de les figueres») ja que no he trobat més dades sobre aquests dos topònims en cap document al meu abast.

D'altra banda, el límit nord no hi consta, encara que s'anomena el Riu Sec (o Rambla de Cervera), que és la línia actual de separació entre tots dos termes. Tanmateix, fou un segle més tard, el 1326, quan es produí una ampliació del terme per la part que s'anomenava «El Bovalar» (a l'Oest). També ens trobem, vuitanta anys més tard, un altre document interessantíssim per a un bon estudi toponímic d'aquest terme municipal: les «Ordinacions Municipals» de 1409, encara que tampoc no hi trobem clarament definits els límits de l'esmentat terme. Tot i així, l'historiador V. Garcia Edo els dedueix i els fa coincidir amb els actuals, i ja hi trobem molts topònims que tornarem a trobar més endavant, així com d'altres que ja no apareixeran ni transcrits. Ens trobem després amb un silenci documental de quatre segles i mig, ja que no fou fins el 1886, el trenta de setembre, que un Ple de l'Ajuntament aprovà la configuració del terme en 23 partides rurals, juntament amb la delimitació i el lloc concret en què es trobaven. Serà necessari esperar fins el 1985 per trobar-nos el nombre total i actual (28 partides) en què es divideix el terme.

La recerca toponímica m'ha dut a configurar un llistat prou complet de: Partides, camins, tossals, roques de mar, barrancs, ponts, aljubs, platges, roques de terra, eres, eixides de riu i carrers, amb un estudi aproximatiu del seu emplaçament territorial, possible evolució lingüística i la seua significació topogràfica.

Aquest llistat és el següent:

A. PARTIDES

En les «Ordinacions Municipals» de 1409 ens trobem amb dues delimitacions ben definides, pel que fa a la distribució geogràfica del terme, que són: la «devesa damunt la vila» i la «devesa davall la vila», a banda d'altres topònims que esmentaré en els apartats escaients.

En el Ple Municipal de 1886 trobem ja un llistat concret de partides, el qual el comparem amb el del 1985 i efectuarem, a partir d'ací, l'anàlisi toponímica i topogràfica pertinent.

PARTIDES

1886	1985
Aguaoliva	Aigualiva
Alcores	Alcores
Arbole	_____
Azotar	La Sotà
Bisbala	Bisbala
Boalar	Bovalà(r)
Carrasca	Carrasca
Clotals	Clotals
Collet	Collet
Convento	Convent
Covatelles	Covatelles
Foya	Les Foyes
Mas	Mas de Fabra
Palmar	Palmar
Povet	Povet
Puig	El Puig
Ribes	Ribes
Rio	El Riu
Sanadorlí	Sanadorlí
San Gregorio	Sant Gregori
Sobrevela	Sobrevela
Solades	Solaes
Vilaperdich	Vilaperdiu
_____	Cervellona
_____	Mas del Rei
_____	Surrach
_____	Vallesa
_____	Poaign (també de Càlig)

En la sessió del Ple Municipal del 30 de setembre de 1886 es van aprovar les 23 partides, les quals —excepte la del «Poaign» i la d'«Arbole»— coincideixen amb les actuals, aprovades al Ple Municipal de 1985 amb els seus corresponents llindars.

Aquestes són:

◦ **SOLADES**: va des de la mar fins al camí de Peníscola, i, des del poble fins a la ratlla del terme.

En el Ple Municipal de 1985 aquest topònim ha perdut la –d– intervocàlica, pèrdua característica del dialecte tortosí, i ha esdevingut «Solaes».

Segons E. Moreu-Rey aquesta paraula «El Solà», és la paraula «corrent per a designar la part solellada de la muntanya, amb una pila de variacions comarcals i de derivats que han format topònims: Els Solans, La Solana, Solanes...». I, entre ells, la variant de «Solaes».

Al Diccionari Català-Valencià-Balear, (D.C.V.B.), v. IX, pag. 984, trobem el següent: «Solà. adjectiu (f. -nes) Exposat al sol... Terreny de muntanya on toca molt el sol... «Solà: solitari. Casa solana: casa de camp».

◦ **SANADORLÍ**: en les ordinacions de 1886 ens apareix, concretament, «situada entre l'antic camí de Peníscola a Alcalà (de Xivert) i la camada del Comte, i des del poble a la ratlla del terme de Peníscola.

En el D.C.V.B., vol. IX, pag. 720, ens apareix «SANADOR», «que sana o guareix» o «que s'ha de sanar o que es pot sanar», la qual cosa ens podria assenyalar el sufix «-orlí» com el pertanyent a un gentilici comú referit a «que sana o pot sanar». Però, tot i respectant aquest possible significat, ens trobem amb altres possibles interpretacions, com és el cas de: «ADOR», que en el D.C.V.B., vol. I, pag. 207, ens ve a referir a un «topònim d'una vila de l'Horta de gandia... i que prové de l'àrab «ad-dúr» («les cases»)), interpretació que ens podria assenyalar la possible provenença del topònim: «San (t) Ador-lí», és a dir, persona que prové de «Ador»? , de les cases?, amb l'ús prou comú de la partícula «San (t)». Tanmateix, cal ressenyar el fet que en les «Ordinacions Municipals» de 1409 ens apareix, en les Ordinacions número 91, 95 i 110, un topònim que més o menys coincideix amb l'anterior:

«SENT (SANT) SEDORNÍ». Hom sap que «Sant Sadurní» és un topònim molt freqüent en la toponímia catalana, però el pas evolutiu que ens porta de «Se(a)nt Sedorní» fins a «Sanadorlí» em sembla complex i necessitat d'altra documentació.

Segons el professor de la Universitat de Perpinyà En Jordi Costa Costa, a mena de suggerència aproximativa, a l'occità ens apareix el topònim «sabeldí/sabelí/salvelí», el qual ens denota el caràcter canviable d'alguns topònims. Caràcter que ben bé podria tenir, com tants altres, el nostre topònim.

◦ **PALMAR**: segons E. Moreu-Rey (8) aquest topònim és comú a la Toponímia Catalana, emmarcat dins dels procedents dels arbres fruiters. Pot indicar, simplement, el lloc on se situa un grup d'aquests arbres o, tal com ens diu el D.C.V.B., vol. VIII, pag. 138, fer referència a una «paret prima, mitjanada... o post o pedrís prim que va unit horitzontalment a una paret», així com un «estenedor de vímets, canyes, etc., per a posar-hi fruita a assecar».

Aquesta partida està situada des de la canyada del Comte fins al camí antic d'Alcalà i la ratlla del terme de Peníscola.

◦ **SANT GREGORI**: va des del camí d'Alcalà i camí vell de Sant Gregori fins a la ratlla del terme de Peníscola. La significació d'aquest hagiopònim és molt concreta: en aquesta porció de terra s'hi troba una ermita dedicada a aquest sant.

◦ **COLLET**: va des del camí d'Alcalà i el vell de Sant Gregori fins unir-se al de l'anomenat «Marges dels Flaes», i d'aquest fins al de Sant Mateu i Càlig.

Segons E. Moreu-Rey (9) són molt freqüents en la nostra toponímia i «aquest vocable

es veu ben representat entre els noms de lloc: El Coll, Alcoi, Collsacreu... i el Collet», i fa referència a «la depressió entre dos volums muntanyencs, aprofitada sovint per al pasatge de camins», com realment és així en l'actualitat.

En les «Ordinacions Municipals» de 1409, la n. 55, ens apareix «...que gos abeurar porchs en la bassa del Coll...».

• **CAMI DEL AÇOTA** (1409), **AZOTAR** (1886), **LA SOTÀ** (1985):

En les «Ordinacions» de 1409 ens apareix, en la número 128 i 129, el topònim «Camí del Açota» fent esment d'un lloc on es trobaven «de les vinales»: «...e linyant finse al pou del Pla, ni del pou del Pla amunt, ni del sigaret del camí del Açota...» Aquest «sigaret» (diminutiu), segons el D.C.V.B., vol. IX, pag. 905, fa referència a la grafia antiga («siga») del mot «sitja» i que significa: «clot gran i profund a la terra». Dit açò podrem, d'una manera més directa, relacionar «del açota» amb l'últim topònim «La Sotà» (o del sot), és a dir, del clot o del tros de terra plena de clots, i creure en la castellanització del segon topònim de 1886, acta del ple municipal escrita íntegrament en castellà.

Aquesta partida va des de l'ermita de Sant Gregori, o camí vell, fins a la ratlla del terme de Peníscola, seguint el camí dels moliners, i, d'aquest, al camí de la Torre, que torna a baixar altra vegada a Sant Gregori.

• **CLOTALS**: aquesta partida continua l'anterior, en un terreny ple de desnivells i on hi hagueren «de vineres» (ordenances, 1409). Segons el D.C.V.B., n. III, pag. 222, ens trobem: «Clota: clot gran; terreny enclotat» i «Clotal: Clotada (Mall.), un tros de terra vinya anomenat clotal...1491».

E. Moreu-Rey(10), referint-se als termes de l'orografia terrena, ens diu que «la majoria, per no dir la totalitat, dels apel·latius que concerneixen al tema han creat topònims, sols o en composició: La Roca... La Clota, etc.».

Aquesta partida va des de l'ermita de Sant Gregori pel camí de la Torre al de moliners, i d'aquest al de Càlig front a l'anomenat aljub vell, i des d'ací al camí Marges dels Frares i l'ermita de Sant Gregori.

• **BOVALAR** (BOALAR): segons els D.C.V.B., vol. II, p. 637, és un «tros de terra tancat on pasturen els bous... i (a les «Ordinacions de Castelló») pot ser també «lloc vedat, devesa, en general».

Aquesta partida va des del camí de Moline(r)s a la ratlla del terme, i des del camí de Càlig a la ratlla del terme.

Tal com ens diu E. Moreu-Rey(11): «també són relativament nombrosos els topònims corresponents als bovins..., i la llista en seria llarga». A les «Ordinacions Municipals» de 1409 ens apareix en nombroses ordinacions: 45, 50, 52, 67, 81... com a «Bovalar».

• **CONVENT**: deu el seu nom al fet que, al territori que emmarca, es troba un antic convent. Aquesta partida va des del camí de Càlig al d'Uildecona i, rambla amunt, al camí de Sant Jordi, el qual s'uneix al de Càlig.

• **RIBES**: està situada des del camí de Càlig fins a la Rambla, i des del camí de Sant Jordi al de Moliners. És a dir, se situa a l'interior, sense contacte amb la mar, la qual cosa ens denota el que diu el D.C.V.B., V. IX, pag. 479: «porció de terreny costerut i d'alguna elevació», «porció de terreny conreada a vora de marge» i «Munt de coses, com pedres, palla, herba, etc.».

E.M. Rey(12) ens diu: «La Riba... pertany en realitat al relleu i ha de ser tractat en l'inventari dels topònims orogràfics».

• **VILAPERDIU (VILAPERDICH, VILAPERDIZ)**: està situada des del camí de Càlig fins a la rambla, i des del camí de Moliners fins la ratlla del terme de Càlig. Topònim compost anomenat, segons E. Moreu-Rey (13), «relacional –aglutinat o no– (indicant el contingut, l'activitat, l'atribució, la situació o veïnatge, la dependència, la possessió): ...Viladecans, Viladellops, Vilademuls, VILADEPERDIUS...». En el D.C.V.B., VOL. X, pág. 805, ens apareix aquest topònim: «Viladeperdius: llogaret del municipi de Santa Perpètua».

• **COVATELLES**: situada des del camí d'Uldecona, rambla amunt, fins els camins de Moliners, seguint fins l'aljub nou, i la «Fossa d'en Pastó» avall fins els quatre camins.

En el D.C.V.B., vol. III, pag. 691, ens apareix: «diminutiu de Cova. Barranc de les Covatelles: nom d'unes penyes volades que fan cova dins d'un barranc, en el terme de Benifató. (Serra d'Aitana).».

Segons he pogut constatar personalment a aquesta partida de terra podem trobar xicotetes coves, afegides a la part baixa dels petits tossals on se situa. Resseguint altra documentació, facilitada per En Joan Peraire al Col·loqui d'Onomàstica, trobem que al 1535 ens apareix el topònim «covatelles de N'Arcaïna» a la Tinença de Culla, dins del «llibre de reconeixement dels amprius i terres dels herbatges dels llocs i terres de la Tinença de Culla» (Arxiu municipal de Culla, secció VIIena., n. 6 de la caixa VI).

• **BISBALA**: situada entre des del camí de Moliners, rambla amunt, fins a la ratlla del terme de Càlig; i des del camí de la «Fossa d'en Pastó» fins el de Moliners. E. Moreu-Rey (14) parlant-nos de les parts d'una aglomeració i topònims urbans com «el record d'antigues propietats o propietaris (Carrer d'En Cignàs, ajc. propi del Bisbe.» És un topònim molt nombrós a la toponímia catalana. Segons algunes persones majors del poble aquesta partida fou propietat del Bisbe o de la diòcesi. Caldria, si més no, cercar altre tipus d'informació documentada, si cal, al respecte.

• **CARRASCÀ**: situada des del camí d'Uldecona i camí del Puig o de La Pedrera fins al de Moliners, i des del camí de la «Fossa d'En Pastó» a la ratlla del terme de Vinaròs.

Té la mateixa significació topogràfica que el topònim «Palmera», és a dir, «Carrascal: lloc poblat de carrasques (Tortosa, València) (D.C.V.B., vol. II, II, pag. 1052). En dialecte Tortosí, com en altres llocs, es pronuncia «/Karaská/».

• **EL PUIG**: situada des del camí de la «Fossa d'En Pastó» fins el que va de Càlig a Vinaròs, i des del de Moliners a l'esmentat de Càlig a Vinaròs. També se'l coneix amb el topònim «La Pedrera», ja que en els seus terrenys hi ha un jaciment d'on s'extrau granit i arena. També s'hi troba un antic poblat ibèric, anomenat també «del Puig».

Topònim molt nombrós a la toponímia catalana.

• **FOYA (LES FOYES)**: situada des del camí de Càlig a Vinaròs fins a la fi del terme de Càlig, i des del camí de Sant Jordi a la fi del terme de Vinaròs. Segons el D.C.V.B., vol. V, pag. 944 i 950, resp. tenim dues alternatives a l'hora de trobar la significació toponímica adequada: a) se'ns diu: «Foio: bassiot, clot on hi ha aigua embassada (Fraga, Llitera). És a dir, un lloc on hi ha, o hi havia, diverses basses d'emmagatzement d'aigua per regar, molt nombroses en tot el terme, i, sobretot en aquesta zona, ja que en el mapa que s'adjunta podem comprovar que s'anomena, també, «de les llacunes o de les Foyes». Crec que aquesta és la seua significació més aproximada, ja que també al terme d'Alcora ens trobem el topònim «Les Foies», just al costat de l'anomenat embassament d'Alcora (L'Alcalatén). Tot i això, encara podem tenir una segona aproximació: b).

«Follar(>Follà>Foya(?)): trepitjar el raïm per fer-ne vi... del llatí «fullare: trepitjar», és a dir, lloc on, donada la gran quantitat de raïm que hi havia al poble fins l'arribada de l'epidèmia, que afectà al sector vinater, de la filoxera a principis del XX, potser es trepitjara la verema.

Segons la professora Carme Barceló aquest topònim podria ser anterior al domini islàmic. Ella el troba documentat a l'any 1279 (Foyos, alqueria de València) amb la variant «FOYES» (RIU 256, 262).

• **ALCORES:** va des del camí de la «Fossa d'En Pastó» fins el camí de Sant Jordi i la ratlla del terme.

Tant el D.C.V.B. (vol. I, pag. 458) i Carme Barceló vénen a coincidir la procedència aràbiga d'aquest topònim: a) (D.C.V.B.) «d l'àrab» al Korja, pl. de al-karia, «alqueria, casa de camp»; b) (C. Barceló) «de l'àrab /al-kura/ «les alqueries, els llocs petits, pl. d'/al-qariya/». Es podria suposar la seua significació en aquest sentit.

• **ARBOLE:** va des de la confluència dels camins del Puig o la Pedrera, i el d'Uldecona fins la ratlla del terme de Vinaròs.

Aquest topònim és a l'acta del Ple Municipal del 30-IX-1886, però ja no ens apareix a la del 1985, la qual cosa ens fa pensar que o tal volta és un castellanisme «assimilat» lingüísticament o simplement es tracta, com crec que així és, d'un tros de terreny afegit a la partida del Puig, ja que els límits transcrits coincideixen totalment, amb una denominació «temporal» i castellanitzada. Tot i així, a Benassal ens apareix el topònim «riu dels àlbers», el qual ens podria donar un altre punt de referència.

• **MAS (i MAS DE FABRA):** situada des del camí d'Uldecona fins la carretera de Vinaròs, i des del camí de la Fossa d'En Pastó fins a la ratlla del terme de Vinaròs, on actualment es troba aquesta propietat hortofrutícola (M. de Fabra).

E.M. Rey (17) ens diu: «El terme més general per a designar la casa rural és “El Mas”. Aquest és un topònim freqüent a la toponímia catalana.

• **RIU (RIO, 1886):** des del camí d'Uldecona fins al mar, i des de La Rambla fins a la «Fossa d'En Pastó».

E.M.Rey (18) ens diu: (dins del grup dels Hidrònims) «El Riu» i «La Riera» són els apel·latius més corrents per a designar un curs d'aigua. El primer presenta una major difusió de derivats i compostos no rarament aglutinats, que corresponen a una major antiguitat...» Aquesta partida té el seu llinar exactament per on transcorre La Rambla (de Cervera o Riu Sec), d'ací el seu nom.

• **AIGUAOLIVA (AGUAOLIVA 1886):** va des de la carretera de Vinaròs fins al mar, i des del camí de la «Fossa d'En Pastó» a la ratlla del terme de Vinaròs. A les «Ordinacions municipals» de 1409 ens apareix documentat «Barranc d'Ayguia d'Oлива».

Aquest topònim és de difícil interpretació ja que, tal com ens diu E. Moreu-Rey (19), aquests topònims «són nombrosos, certament, i potser constitueixen el grup toponímic en el qual existeix una major proporció d'etimologies no explicades o difícils. El fet és originat per la més gran antiguitat i permanència dels hidrònims... Molts contenen el mot «Aigua»: «Aigua bella, Aiguavella, Aiguaviva..., Aiguamoix...» i el nostre Aiguaoлива.

• **SOBREVELA:** va des del camí d'Uldecona a la carretera de Vinaròs, i des del poble a la Rambla de Cervera.

Topònim d'interpretació difícil. Pot ser una castellanització del compost de «sobre+VILA», és a dir, que denota la situació superior a la Vila del terreny esmentat.

◦ **POVET**: va des de la carretera de Vinaròs fins al mar, i des del poble fins a la Rambla de Cervera.

Diminutiu de «POU», ens indica la situació en aquest llinard d'un pou menut. Topònim prou nombrós en la nostra toponímia.

◦ **CERVELLONA**: ens apareix sols al Ple municipal de 1985. Se situa entre les parts «Solaes» i «Sanadorlí» i la ratlla del terme amb Peníscola.

Segons E.M. Rey (20) «segons la majoria dels erudits, els cérvol, antigament bastant estès a les nostres comarques, es trobaria a la base dels noms de lloc «Cerver», «Cervera»... «CERVELLÓ». Segons el D.C.V.B., Vol. III, pag. 134, **CERVELLÓ** és un topònim que dóna nom a una vila situada a cinc quilòmetres de Molins de Rei i, a més, és un derivat doble diminutiu de «cervo» (del llatí: «cervus» > cervo, cèrvol). Cal recordar que ben a prop hi trobem el mateix topònim «Cervol» donant nom al riu que passa per Vinaròs. Aquesta potser, si més no, una dada aproximativa.

◦ **MAS DEL REI**: partida que se situa lliandant entre la de «Les Foyes», el barranc d'Aiguaoliva i la ratlla del terme amb Càlig. Vore la seua interpretació al topònim «MAS».

Ens apareix, en un altre plànol del cadastre, també amb el nom: «Planes». (<de Pla, dins dels topònims referits a l'orografia terrestre). Segons l'erudit Ramon Amigó aquest és un topònim molt corrent a, per exemple, Reus i Valls. També ens el trobem a Castell de Cabres (Ports de Morella), donant nom a una de les masades més grans i pròsperes fins fa quinze anys i que són nombroses, encara que moltes ja abandonades i situades al voltant del poble.

◦ **VALLESA** (i **BALLESA**): situada entre la partida de Covatelles i La Bisbala i la del Puig, fins arribar a la carretera nacional 364.

Al D.C.V.B., vol. X, pag. 659, ens trobem amb un mateix topònim «Vallesa: topon. Vallesa del Mandor, llogaret del municipi de Riba-Roja del Túria (País Valencià). També ens trobem «Vallés»... del llatí «vallense», propi de la vall, que forma diverses valls».

Segons E.M. Rey: «Vall, generalment femení, i «Vall», masculí, són dos mots completament diferents... i amb sentits prou diferents. El segon és una rasa, un fossat, una excavació defensiva; el primer, i més corrent, correspon a una forma de relleu: depressió, més o menys plana i estreta i dominada per muntanyes». Crec que es tracta del primer, ja que es troba al bell mig entre el tossal del Puig i el nucli urbà pròpiament dit, en una depressió més o menys plana.

◦ **SURRACH**: esta situada entre el barranc d'Aiguaoliva, entre el «Mas de Sant Millan» i la mar.

Al D.C.V.B., vol X, pag. 83 ens el trobem amb una altra grafia: «Surriac: topònim. Barranc situat prop de Vinaròs», i a la pag. 975 ens trobem la forma de la qual prové: «Xurriaca, surriac», d'etimologia incerta. La d'aparença més clara era l'àrab «surriiak» que apareix en el R. Martí, amb el significat de «Funis» (corda), però sembla que no és un mot vertaderament aràbic, sinó mossaràbic, probablement adaptació d'un mot romànic... Segons Coromines, +excorrigiata s'hauria traduït a +escorriata... i en el Sud d'Espanya s'hauria convertit per metàtesi en +estorriaca, d'on els mossaràbs haurien fet «açurriaca», i d'aquí provindrien les formes castellana, catalana i portuguesa».

Segons el professor En Lluís Gimeno aquest topònim potser podria vindre de «sorra (arena) > «sorrach > surrach», formant part d'un conglomerat de pedres+arena. Efectiva-

ment, aquesta partida es troba situada lllindant amb una platja de pedres i petites parcel·les d'arena.

• **POAIG (POATXS)**: segons els professor En Joan Coromines (en «Estudis de toponímia Catalana», edit. Barcino, pag. 154) ens trobem amb «Poatxs» i, dins l'apartat de «mossarabismes al País Valencià» els següents topònims: –«Lo povatxo» (a Xert), –«el Poatxo» (a Museros), –«Lo Povatx» i –«Poatx» (a Càlig).

Al D.C.V.B., vol. VIII, pag. 811, ens apareix «Povatxo»: «El Povatxo: nom d'un pou situat en el terme de Montcada (València).

Actualment a Càlig (Baix Maestrat) hi ha una partida rural, el nom viu actualment és «Povatx».

Així, aquest topònim es troba emmarcat dins del bombrós grup de topònims provinents de «Pou», com ja hem vist, molt estesos per tota la nostra toponímia.

CAMINS

Són molt nombrosos i de diferent categorització i ús, ja que o bé servien per establir vies de comunicació entre els pobles veïns (Vinaròs, Peníscola, Càlig...) o bé entre el nucli urbà i els diferents masos del terme, o bé entre les masades entre si. Aquesta configuració ha fet que molts camins hagen desaparegut –tal com vorem, la majoria dels que apareixien a les «Ordinacions Municipals» de 1409– i substituïts per uns altres segons el transcórrer del temps o de canvi de nom de les propietats a les quals conduïen, o simplement resten semioblidats enmig la memòria col·lectiva del temps i la història.

Els distingiré entre A) els actuals, i b) aquells que hi són a les «Ordenances Municipals» de 1409.

A) Actuals:

- Camí Sant Gregori
- Camí les Foies
- Camí Vell de Peníscola
- Camí Vinaròs
- Camí Calà (d'Alcalà)
- Camí vell de Càlig
- Camí Sant Jordi
- Camí d'Aiguaoliva
- Camí (dels) Moliné(r)s
- Camí Mas de Fabra
- Camí Garaig d'Artola
- Camí Mas del Rei
- Camí del Puig
- Camí de la Fossa del Pastó(r)
- Camí de la ratlla del terme
- Camí Mallols o de la Basseta
- Camí Cervera
- Camí de les Alcores
- Camí de Pànduls
- Camí del riu (Barranc)
- Camí del Mas de Sant Millan